

УДК 631.15(477.74)

ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ У РАЙОНАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Л. Михалюк, аспірант
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Із давніх-давен наша держава була одним із лідерів серед виробників та експортерів зерна. Зерно для України – стратегічна ринкова продукція та одне з основних джерел грошових надходжень для сільськогосподарських товаровиробників. Маючи у своєму арсеналі 27% усіх чорноземів планети, Україна і сьогодні мала б обіймати одні з перших позицій у виробництві й постачанні збіжжя на світовий ринок. Однак щороку родючість наших земель поступово зменшується і ми значно поступаємося світовим лідерам виробництва зерна за рівнем врожайності зернових. Ефективність зерновиробництва формується не тільки під впливом природних, а й соціально-економічних умов окремих регіонів. Отож, вирішення глобальних проблем зернового ринку потребує індивідуального підходу до кожного регіону зокрема. Детальне вивчення стану виробництва зерна у кожній області дасть змогу визначити і проаналізувати витоки основних існуючих проблем у цій сфері рослинництва як окремого регіону, так і всієї держави загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічним проблемам стану та перспектив розвитку зерна в нашій країні присвятили свої дослідження багато українських учених, серед яких П.І. Гайдуцький, С.С. Бакай, В.В. Волкодав, П.Т. Саблук, В.Ф. Сайко, В.І. Бойко, В.П. Коновалов, М.Г. Лобас, М.М. Макрушин та ін. Їх роботи аналізують сучасний стан зернового комплексу України, висвітлюють чинники, які визначають тенденції на ринку зерна, здійснюють аналіз і прогноз можливостей України як експортера зернових. Проте певні питання щодо резервів збільшення виробництва зерна в кризовій ситуації, в якій перебуває наша країна сьогодні, залишаються невирішеними. Усе це засвідчує актуальність теми нашого дослідження та зумовлює її вибір.

Постановка завдання. Наше завдання – аналіз виробництва зерна в розрізі районів Львівської області впродовж останніх років і виявлення можливих резервів підвищення обсягів виробництва зернових у регіоні.

Методологічною й теоретичною основою наукових досліджень слугували праці вітчизняних і зарубіжних учених, інформаційною базою – статистичні збірники Львівського обласного управління статистики та інформація Головного управління агропромислового розвитку Львівської облдержадміністрації. Для досягнення поставленої мети було обрано основні загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема: монографічний, економіко-статистичний, графічний, абстрактно-логічний, історико-економічний тощо.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарський сектор економіки області займає достойне місце в рейтингу областей України. У 2011 році в усіх категоріях господарств області на 3% сільськогосподарських угідь країни було вироблено 3,6% продукції сільського господарства. За обсягом виробництва на Львівщині сільське

господарство перебуває на четвертому місці після промисловості, транспорту, зв'язку і торгівлі.

Серед галузей рослинництва виробництво зерна в області займає особливе місце. Зокрема посівна площа під зерновими та зернобобовими у 2011 р. становила 47,3 % від усіх розораних земель області: 60,6 та 37,3% земель у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення відповідно. Тому від рівня економічної ефективності вирощування зернових культур неабияк залежить економічний рівень регіону.

До складу Львівської області входять 20 районів, які у свою чергу на основі агрокліматичних умов об'єднано в 5 природних районів: Українські Карпати і прилегле до них Передкарпаття – на півдні, Подільська височина – у центральній частині, Мале Полісся та Волинська височина – на півночі. Не завжди і не скрізь вдається отримувати високі й сталі врожаї. Віддача з 1 га одних і тих самих культур у різних агрокліматичних районах неоднакова. Нерівномірне випадання опадів, суховії, зимові відлиги часто погіршують умови вирощування культур і знижують їх продуктивність (рис. 1).

Як видно з рис. 1, протягом останніх трьох років найнижчі показники валового збору зерна в області спостерігаються в районі Українських Карпат, найвищі – у центральних і північних районах області. На рис. 2-4 показано коливання у надходженні зернової продукції у районах Львівщини.

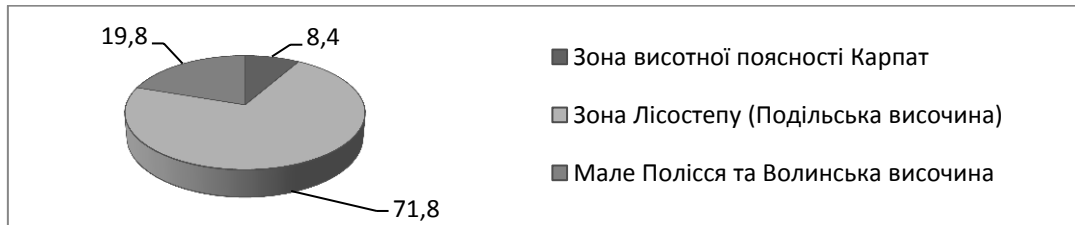

Рис. 1. Структура виробництва зернових і зернобобових у розрізі природних районів Львівської області в середньому за 2009-2011 рр., %.

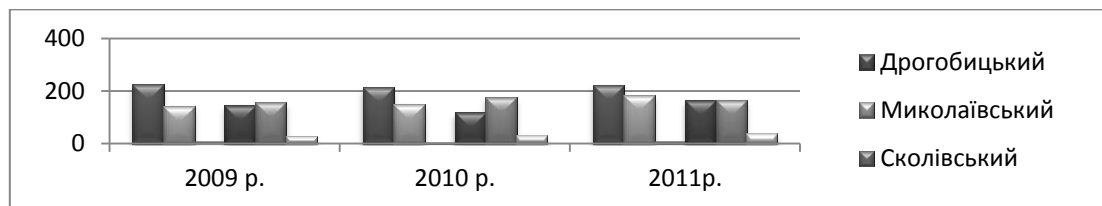

Рис. 2. Динаміка валового виробництва зернових у районах зони висотної поясності Карпат Львівської області, тис. ц.

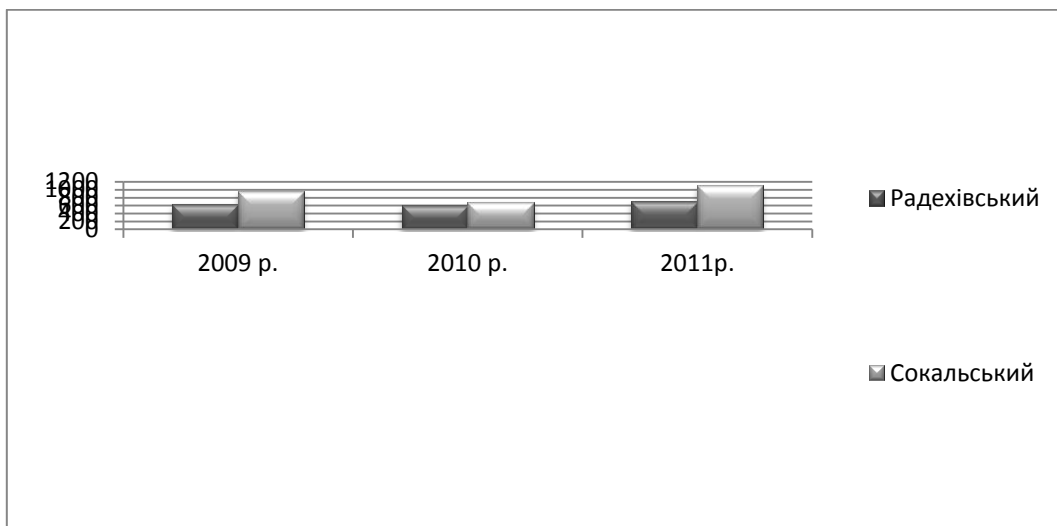

Рис. 3. Динаміка валового виробництва зернових у районах зони Малого Полісся Львівської області, тис. ц.

Лідерами у більшості років є три райони: Сокальський, Золочівський і Радехівський, – які в середньому впродовж 2009-2011 років у структурі виробництва зернових і зернобобових культур займають 12,4, 12,0 і 6,7% відповідно. Найнижчий рівень виробництва спостерігаємо у Турківському і Сколівському районах – 0,4 і 0,1 % відповідно. Найбільш урожайним за останні три роки видався 2011 рік: аграріям вдалося отримати 9616 тис. ц зерна, що на 54 % більше, ніж у 2010 році.

Для дослідження сучасного стану та ефективності виробництва зернових за природними районами області проведено також аналіз динаміки посівних площ та урожайності. На рис. 5 показано структуру посівних площ зернових і зернобобових культур у розрізі природних районів Львівської області в середньому за 2009-2011 рр., %.

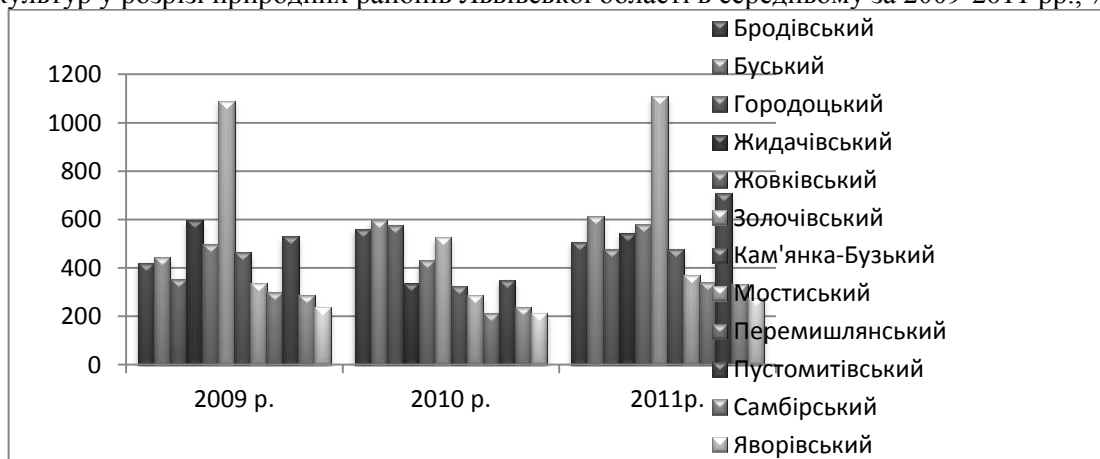

Рис. 4. Динаміка валового виробництва зернових у районах зони Подільської височини Львівської області, тис. ц.

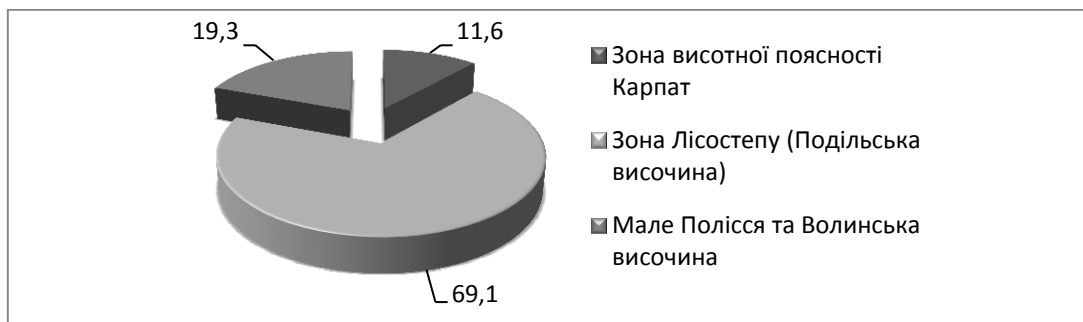

Рис. 5. Структура посівної площі зернових і зернобобових культур у розрізі природних районів Львівської області в середньому за 2009-2011 рр., %.

Аналізуючи дані діаграми, бачимо, що 69,1% посівних площ знаходяться в зоні Лісостепу, де, відповідно, спостерігають також найвищий рівень урожайності та валових зборів.

Варто зазначити, що у 2011 році поряд із збільшенням валового збору зерна зросла його посівна площа. У 2011 році в області площа посіву зернових становила 266 тис. га, що на 3 % менше, ніж у 2009 році, проте на 6,4% більше, як у 2010 році. Чітко видно, що переважна частка посівних площ під зерновими належить: Сокальському, Золочівському і Радехівському районам – 14,7, 9,1 і 8,0% відповідно.

Обсяги валових зборів зернових культур залежать від зміни двох чинників: посівних площ і урожайності. Ступінь їх впливу на врожай окремих зернових в області представлено в таблиці. Щодо загального обсягу збору зернових у 2011 році в області спостерігається збільшення валових зборів порівняно з 2010 роком на 3386 тис. ц зерна, зокрема за рахунок зростання рівня урожайності культур було доотримано понад 3 тис. ц зерна.

Таблиця

Факторний аналіз зміни валового збору зернових залежно від зібраної площі та урожайності у сільськогосподарських підприємствах Львівської області

Сільськогосподарські культури	Площа посіву, тис. га		Урожайність, ц/га		Валовий збір, тис. ц		Відхилення (+,-), ц		
	2010 р.	2011 р.	2010 р.	2011 р.	2010 р.	2011 р.	всього	у т. ч. за рахунок зміни	
								площі	урожайності
Зернові та зернобобові культури, в т. ч.:	241,4	249,4	25,8	37,0	6226,5	9612,9	3386,7	256,4	3658,2
Пшениця	140,2	152,4	25,3	37,4	3544,8	5706,7	2161,9	308,7	1853,2

Гречка	5,7	6,4	5,8	6,1	33,51	39,0	5,3	4,06	1,71
Ячмінь	36,2	33,2	20,0	32,4	723,9	1075,3	351,8	-80,0	431,8
Овес	20,6	21,4	16,8	19,3	346,4	414,0	67,6	17,1	50,5
Інші зернові	39,0	36,0	10,8	23,2	1577,9	1985,9	407,97	-32,4	439,5

Варто також зазначити, що у Львівській області у господарствах усіх категорій на 1 листопада 2012 року зернові та зернобобові культури зібрали на площі 270,1 тис. га, що становить 93,5 % від посівної площі. Під урожай 2013 року засіяно 138,5 тис. га озимих культур на зерно та зелений корм, що на 11,2% більше від площі посіву на 1 листопада 2011 р., у тому числі зернових культур на зерно – на 8,8% більше.

Висновки. Отже, проаналізувавши виробництво зернових та зернобобових у Львівській області, слід зазначити, що для підтримання стабільної ситуації в галузі зерновиробництва необхідно визначити оптимальну площу посіву зернових, ґрунтовно вивчити питання раціонального розміщення зернових в агрокліматичних районах області, розробити заходи, спрямовані на підвищення рівня врожайності цих культур, зокрема поліпшення організаційно-технологічних умов виробництва, а саме: застосування передових технологій виробництва продукції, високопродуктивної техніки; хімізація виробництва шляхом використання мінеральних добрив, мікродобрив, гербіцидів та інших отрутохімікатів на науково обґрунтованому рівні; забезпечення галузі якісним насіннєвим матеріалом; удосконалення законодавчої, фінансово-кредитної та податкової систем.

Бібліографічний список

1. Добрянська Н. А. Огляд виробництва зернових в районах Одеської області / Н. А. Добрянська, А. А. Нікіфорчук // Економіка харчової промисловості. – 2009. – № 4. – С. 30-35.
2. Компанієць В. О. Україна в контексті світової торгівлі зерном: аналітичний огляд / В. О. Компанієць // Хранение и переработка зерна. – 2004. – № 5. – С. 10-14.
3. Рослинництво Львівської області : стат. зб. [Електронний ресурс] / за ред. С. О. Матковського. – Режим доступу http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2010/ZB042009Y10_1.pdf.
4. Статистичний щорічник Львівської області за 2011 рік, Ч. 2: Райони та міста Львівської області. – Львів, 2011. – 288 с.
5. Харківський Д. Ф. Особливості сучасного управління інноваційним розвитком зерновиробних та зернопереробних підприємств / Д. Ф. Харківський, О. П. Петренко // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 2 (14). – С. 32-36.

Михалюк Л. Динаміка виробництва зернових в районах Львівської області

Розглянуто динаміку виробництва зернових і зернобобових у районах Львівської області. На основі факторного аналізу представлено основні причини підвищення обсягів виробництва зерна. Наведено основні шляхи стабілізації зерновиробництва в області.

Ключові слова: зерно, виробництво, урожайність, фактори підвищення.

Mykhaliuk L. Dynamic of cereals production in districts of Lviv region

The dynamics of cereals and grain legumes production in districts of Lviv region is examined in the article. On the basis of factors analysis Main reasons of grain production

increasing are suggested on the basis of main factors analysis. The main ways of grain production stabilization in the region are highlighted in the article.

Key words: grain, production, productivity, improvement factors.

Михалюк Л. Динамика производства зерновых в районах Львовской области

Рассмотрена динамика производства зерновых и зернобобовых в районах Львовской области. На основе факторного анализа представлены основные причины повышения объемов производства зерна. Приведены основные пути стабилизации зернопроизводства в области.

Ключевые слова: зерно, производство, урожайность, факторы повышения.